

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 50.

Lördagen den 8 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Justerades protokollen för den 1 och 2 i denna månad.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll av följande lydelse:

År 1914 den 7 augusti sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar R. E. Norberg och O. Jons-son, i Hof, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Norberg, Rudolf Emil, bankokommissarie . . med 48 röster,
» Thorsson, Fredrik Wilhelm, ledamot av riks-
dagens andra kammare » 46 »

Suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1915 försiggått:
greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, . . med 48 röster,
herr Funk, Harald, disponent, » 47 »
» Olauson, Knut Arvid, verkst. styrelseledamot
vid riksbankens avdelningskontor i Malmö . . » 46 »

I. VON STAPELMOHR.

Ordförande.

Ernst Hedenstierna. Johan C. Ekman. Emil Kristensson.

År 1914 den 7 augusti sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar G. F. Östberg och greve J. G. Lager-

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 50. 1

bjelke, vilka voro i tur att avgå, dels och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

herr Östberg, Gustaf Fredrik, ledamot av riksdagens
 första kammare, med 48 röster,
 greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av riksdagens
 första kammare, » 48 » .

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1915 försiggått:
 herr Tamm, Henrik Sebastian, direktör, med 48 röster;
 » Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens
 första kammare, » 47 »
 » Jespersen, Jöns Peter, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 45 » .

I. VON STAPELMOHR.

Ordförande.

Ernst Hedenstierna. Johan C. Ekman. Emil Kristensson.

På framställning av herr talmannen beslöts, att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna, ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om minskning eller avskrivning av den avgäld, som utgår från de hemman, vilka varit delägare i Ätrans åsänkingsföretag;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehov;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby; samt

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för upplåtelse av tomträtt samt utlämnande av byggnadslån inom tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.

Sedan Kungl. Maj:t uti nådig skrivelse till riksdagen äskat, att särskilda deputerade måtte, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen av riksdagen utväljas för att med Konungen överlägga, företogs val av sex sådana deputerade. Därvid avlämnades 142 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades av 85 valsedlar med överskrift »nationella partiet» och en annan grupp av 57 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal ledamöter var nödigt, för varje grupp ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs.

För »nationella partiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Trygger,
- » 2 greve Wachmeister, Fredrik,
- » 3 herr Hammarström,
- » 4 » Kjellén,

vilka fyra namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar utom fyra.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Kvarnzelius,
- » 2 » Petersson, Påboda,

vilka två namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelning av platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till deputerade valda i följande ordning:

herr Trygger	från »nationella partiet»,
» Kvarnzelius	» »liberala samlingspartiet»,
greve Wachmeister, Fredrik	» »nationella partiet»,
herr Petersson, Påboda	» »liberala samlingspartiet»,
» Hammarström	» »nationella partiet»,
» Kjellén	» »

På framställning av herr talmannen beslöts, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till den skrivelse i ämnet, som borde till Konungen avlätas.

Protokollsutdrag härom justerades.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 264, angående beredande av medel till bestridande av kostnader, som i § 63 regeringsformen avses.

Propositionen föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värnsnäs.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värnsnäs i Kalmar län jämte tvenne i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 20 juni 1914 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande granskning hänvisad proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

dels att ett i statsrådsprotokollet angivet, till kungsladugården Skälby om 5 mantal i Kalmar socken med utjorden Värnsnäs i Kläckeberga socken av Kalmar län hörande område om 7 hektar 42,6 ar av torpen Nymåla och Brotorp finge till Kalmar nya järnvägsaktiebolag försäljas mot en köpeskillning, som skulle bestämmas enligt förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov, men ej finge understiga ett belopp av 3,000 kronor för hektar, och under villkor i övrigt:

att köpeskillningen skulle erläggas vid tillträde och av bolaget inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet; samt

att bolaget skulle ensamt vidkännas de med områdets avskiljande samt med köpet och lagfart därå förenade kostnader;

dels ock att till samma egendom hörande torplägenheten Pers-torp med i statsrådsprotokollet angivet område samt de i samma protokoll omförmälda, med nr 1—24 betecknade tomter å torpen Nymåla och Brotorp med tillägg av gatumark, på sätt uppskattningsmännen föreslagit, finge från ifrågavarande egendom var för sig upplåtas enligt kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag meddelade närmare bestämmelser i fråga om tillämpningen av berörda grunder samt med skyldighet för innehavare av tomt, som erhållit del av gata, att upplåta densamma till allmänt begagnande såsom sådan.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta motioner, nämligen

nr 92 i första kammaren av herr *Valerius Olsson*, i vilken hemställes, att riksdagen i anledning av förenämnda proposition ville medgiva att i överensstämmelse med vederbörande uppskattningsmäns hemställan ett kungsladugården Skälby i Kalmar län tillhörigt område, å av distriktslantmätaren J. Gezelius år 1911 upprättad karta omfattande ägofigurerna nr 356, 378—392, 436—443, 447, 451, 453—462, 491—494 samt delar av nr 377, 435, 448, 450 och 483, måtte till Kalmar stad försälas mot ett pris av 52,921 kronor samt att samma kungsladugård tillhöriga å samma karta med nr IX—XI och XIII—XVII angivna områden måtte till nuvarande innehavare försälas mot av Kungl. Maj:ts befallningshavande för samma områden föreslaget pris; samt

nr 241 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Kalmar, vilken hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kalmar stads framställning om inköp av den del av Tallhagen under kungsladugården Skälby, som begärdes i skrivelse av den 30 december 1912 och 12 september 1913, med undantag av torpet Brändtorpet, samt med villkor att hela området användes till folkpark, samt vidare, att samma kungsladugård tillhöriga torpen Brändtorpet och Svensknabben finge av nuvarande innehavarna friköpas och att den försäljningssumma, som av uppskattningsmännen åsatts nämnda torp, nedsattes med 25 procent å Brändtorpet och 20 procent å Svensknabben.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte,

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, medgiva

dels att ett i statsrådsprotokollet angivet, till kungsladugården Skälby om 5 mantal i Kalmar socken med utjorden Värnsnäs i Kläckeberga socken av Kalmar län hörande område om 7 hektar 426 ar av torpen Nymåla och Brotorp finge till Kalmar nya järnvägsaktiebolag försälas mot en köpeskilling, som skulle bestämmas enligt förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov men ej finge understiga ett belopp av 3,000 kronor för hektar, och under villkor i övrigt:

att köpeskillingen skulle erläggas vid tillträdet och av bolaget inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet; samt

att bolaget ensamt vidkändes de med områdets avskiljande samt med köpet och lagfart därå förenade kostnader;

dels ock att till samma egendom hörande torplägenheten Perstorp med i statsrådsprotokollet angivet område samt de i samma protokoll omförmälda, med nr 1—24 betecknade tomter å torpen Nymåla och Brotorp med tillägg av gatumark, på sätt uppskattningsmännen föreslagit, finge från ifrågavarande egendom var för sig upplåtas enligt kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungliga brevet till domänstyrelsen samma dag

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värnsnäs.

(Forts.)

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värnsås.

meddelade närmare bestämmelser i fråga om tillämpningen av berörda grunder samt med skyldighet för innehavare av tomt, som erhållit del av gata, att upplåta densamma till allmänt begagnande såsom sådan.

(Forts.) II. i anledning av herrar Olssons och Magnussons förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning enligt ovan angivna grunder av frågan om försäljning till Kalmar stad av visst område av den s. k. Tallhagen och om dispositionen i sammanhang därmed av vissa å sagda område belägna torp- och villalägenheter samt därefter för riksdagen framlägga fullständigt förslag i ärendet, innefattande jämväl förslag till uppgörelse med Kalmar stad och vederbörande lägenhetsinnehavarna.

Herr Malmberg: Då jag som värderingsman varit med om att salu- och arrendevärdera kronodomänen Skälby, och då jag vid värderingen reserverat mig vid frågan om den s. k. Tallhagens försäljning till folkpark, så ber jag, herr talman, att i anledning härav få säga några ord.

Jag vill då till en början säga, att jag ingenting har att anmärka emot, att hinder lagts i vägen för den av värderingsmännen föreslagna försäljningen av en del torplägenheter, som ligga in på Kalmar stad, ty jag är ense med vederbörande myndigheter därom, att dessa lägenheter efter försäljningen nog skulle komma att bli föremål för tomtjobberi. Men för oss värderingsmän var författningen här så klar och vederbörande innehavares kvalifikationer likaså, att vi ansågo oss icke kunna handla annorlunda.

Vad jag däremot förvånar mig över, det är, att frågan om den s. k. Tallhagens försäljning till folkpark för Kalmar stad icke mött mera förståelse hos domänstyrelsen och Kungl. Maj:t, än som skett. Det är väl lätt uträknat, att staten ej vare sig direkt eller indirekt kan vinna på en sådan jordpolitik. Då staten ej här kan få mera än cirka en femtedel av köpesumman för Tallhagen genom arrendet förräntat, blir ju härvid en direkt förlust, och indirekt kan det väl icke vara gagneligt, om statens högsta ämbetsverk lägga hinder i vägen för en stads utveckling och trevnad — en sådan politik är icke lycklig. Var och en kan väl förstå, att det är en ofantlig skillnad på, om staden finge köpa området med full äganderätt eller, såsom av Kungl. Maj:t och domänstyrelsen föreslagits, inneha detsamma som arrendator, då staden i senare fallet icke rimligtvis kan giva ut något för att göra marken i fråga lämplig för det avsedda ändamålet. Därtill får staden som arrendator ej ens fria händer, enär domänstyrelsen härvid skall bestämma över vad som får göras eller ej.

I denna kammare, där man alltid visat sig ha förståelse för äganderätten, är jag övertygad om, att, om denna fråga legat annorlunda, man redan nu gärna varit med om att förhjälpa Kalmar stad att få inköpa området i fråga. I det läge, vari denna för

Kalmar stad så viktiga framtidsfråga nu emellertid befinner sig, har jag, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag, och jag inskränker mig till att uttala den förhoppningen, att domänstyrelsen nu måtte bortarrendera Tallhagsområdet med därå befintliga villatomter på så kort tid som möjligt, på det att Kalmar stad, snarast ske kan, måtte bliva i tillfälle att förvärva det av staden önskade området med äganderätt även till hela den till området hörande stranden.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värnsås.
(Forts.)

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Med anledning av det anförande, som herr Malmberg hållit, ber jag få nämna, att den här frågan visst icke ligger klar. Utav betänkandet framgår ju, att redan värderingsmännen hade delade åsikter om vad som borde säljas och icke säljas. Sedermera ha inga myndigheter varit eniga i den saken utom vad som angår ett mindre torp, som heter Perstorp, samt de delar, som skola säljas till Kalmar nya järnvägsaktiebolag. Det är också vad Kungl. Maj:t föreslagit och vad utskottet tillstyrkt i första punkten.

Vad det övriga angår, så ha ju, när gården skulle värderas, samtliga torpare begärt att få köpa sina torp och samtliga villaägare begärt att få köpa sina villatomter, under det att Kalmar stad begärt att få köpa en viss del av den s. k. Tallhagen, men då myndigheterna icke kunde ena sig om, huru dessa försäljningar skulle tillgå, så var det ju alldeles givet, att i det skick, som frågan ligger, Kungl. Maj:t endast kunde föreslå vad som nu av utskottet tillstyrkes i punkten 1. Men i punkten 2 begär utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en ny utredning. Jag inser till fullo det önskvärda i, att Kalmar stad skall få äga Tallhagen att användas till en folkpark, men att grunda den föreslagna skrivelsen på de väckta motionerna synes mig litet eget, då den ena motionären förordar, att villatomterna skola säljas, och den andra, att de icke skola säljas. Sålunda, de båda motionärerna äro ju, liksom förut värderingsmännen och myndigheterna, av motsatta åsikter.

Jag har naturligtvis ingenting att erinra mot, om riksdagen avlåter en skrivelse, men däremot skall jag be, att de representeranter för Kalmar stad, som intressera sig för denna fråga, måtte se till, om icke Kalmar stad skulle kunna förmå sig till att beräkna, vad Kalmar verkligen behöver för sin utveckling av egendomen Skälby, så att den frågan kunde med en gång bliva löst. Förhållandet är, att vid upprepade tillfällen Kalmar stad bett att få och jämväl har fått köpa delar av Skälby. Nu begär staden Tallhagen till en folkpark, men av värderingsmännens uppgifter ser man, att torpet Olstorp sannolikt kommer att behövas för en utvidgning av Kalmar stads kyrkogård. Således, om, såsom jag hoppas, man inom en ganska snar framtid, skulle kunna komma fram med ett sådant förslag, att Kalmar stad kan få förvärva Tallhagen, vore bra önskligt, om de övriga krav, som sannolikt framdeles komma att från Kalmar stad

Ang. försälj- ställas på egendomen Skälby, samtidigt kunde bliva bedömda
ning av om- och lösta.
råden från

kungsladugår-
den Skälby
med Värnsås.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Författnings-
förslag om
arvsskatt och
skatt för
gåva.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets den 4 och 5 innevarande månad bordlagda memorial nr 21, i anledning av dels återremiss av 32 § i det vid bevillningsutskottets betänkande nr 18 fogade förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut rörande 33 § i nämnda författningsförslag.

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att första kammaren måtte fatta beslut i fråga om 32 § i det vid utskottets betänkande nr 18 fogade förslaget till förordning om arvsskatt och skatt för gåva.

Herr Ericsson, Ollas: Med åberopande av de skäl, som i lördags framfördes till förmån för min vid bevillningsutskottets betänkande nr 18 vidfogade reservation, ber jag att få yrka, att 32 § i förordningen om arvsskatt och skatt på gåva måtte erhålla följande ändrade lydelse: *Från skatt för gåva frikallas: landsting, hushållningssällskap, kommuner, kyrkor, akademier och vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjuk- och fattigvårdsinrättningar jämte andra fromma stiftelser.*

Detta yrkande skiljer sig från den åberopade reservationens förslag endast däruti, att orden »och andra menigheter» i detsamma strukits. Denna strykning har föranletts av det beslut, som kamrarna fattat rörande 31 § i berörda förordning.

Jag ber således, herr talman, att få hemställa om bifall till detta mitt yrkande.

Herr Karlsson, K. G.: Såsom framgår av memorialet, har andra kammaren bifallit utskottets förslag till lydelse av 32 §. När nu icke reservanten inom utskottet inlät sig på någon närmare motivering av sitt yrkande, utan hänvisade till den förra lördagen i detta avseende förda debatten, skall även jag begränsa mitt yttrande till att endast yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarström: Med åberopande av vad jag hade äran anföra, då ärendet förra gången behandlades i kammaren, ber jag nu att få ansluta mig till herr Ollas Ericssons yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att ifråga-

varande paragraf skulle godkännas med den lydelse utskottet föreslagit, dels ock, av herr *Ericsson, Ollas*, att kammaren skulle antaga det förslag till paragrafens lydelse, som yrkats i hans vid bevillningsutskottets betänkande nr 18 rörande paragrafen avgivna reservation, med den ändring att orden »och andra menigheter» utelämnades.

Författningsförslag om arvsskatt och skatt för gåva.
(Forts.)

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på godkännande av herr Ericssons yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Ollas Ericssons under överläggningen gjorda yrkande angående 32 § av bevillningsutskottets i betänkandet nr 18 framställda författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, utskottet föreslagit.

Vid slutet av den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 47.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 4 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 88, hade herrar *Rickard Sandler, Hjalmar Branting, J. A. Ingvarson, Nils Persson* i Malmö, *Herman Lindqvist* i Stockholm, friherre *E. Palmstierna, F. W. Thorsson, Viktor Larsson* i Västerås, *Värner Rydén och Bernh. Eriksson* i Grängesberg hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta att återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna § hade före 1906 års lagändring.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande, på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om ändring i
10 kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka ansett att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr *Lindley*: Mina partivänner ha i den motion, som de väckt i andra kammaren, angivit alla de skäl och synpunkter, som förmått dem att begära den föreslagna lagändringen. Då jag icke anser nödigt att här återupprepa alla dessa skäl och synpunkter, så ber jag helt kort och gott att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Greve *L. a. g. r. b. j. e. l. k. e.*: Då den föregående talaren icke ingått på de skäl, som föranlett motionärerna att väcka sin motion, anser jag ej heller nödigt att ingå på de skäl, som föranlett utskottet att yrka avslag på den föreliggande motionen, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 4 och 5 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 19, hade herrar *Lundgren* och *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utreda i vad mån och under vilka villkor staten borde bidraga i kostnaderna för lantmåteriförrättningar samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningarna kunde föranledas.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vilken mån och på vad sätt ökade statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar borde utgå, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid förevarande utlåtande hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Ericsson*, *Odelberg*, *Paulson*, *Lindblad* och *Andersson* samt greve *Wachtmeister*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! På grund av de skäl, som utförligt anföras i reservationen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Ang. statsbidrag till kostnaderna för lantmateriförrättningar.

(Forts.)

Herr Pers: Då jag nu går att yrka bifall till utskottets förslag, skall jag be att få påpeka, att de skäl, som utskottet anfört för sin hemställan om skrivelse, förefalla mig synnerligen välgrundade. Samtliga dessa lantmateriförrättningar drabba befolkningen ganska tungt, i synnerhet i avlägsna orter, där jordbruket även eljest arbetar under svåra och vaga förhållanden. Det, som alldeles särskilt påkallar en åtgärd från riksdagens sida, är den nya mätningsförrättningen, som står i perspektiv, och som, vilket påpekas i utlåtandet, också ställer i utsikt ganska förhöjda kostnader för jordbruket. Jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag.

Herr Grubbström: Då jag begärt ordet i denna betydelsefulla fråga, är det, herr talman, icke för att göra något yrkande. Likaväl som utskottets hemställan är ägnad att tillfredsställa den, som är intresserad för den jordbrukande befolkningens bästa, synes mig även reservanternas motivering för deras avslagsyrkande ge en grundad förhoppning om, att riksdagen icke skall komma att visa sig oförstående och ovillig, i den mån det blir ådagalagt, att statsverket i vidsträcktare mån bör ingripa till lindrande av jordägarnas utgifter för lantmateriväsendet. Det synes nämligen vara mera i form än i sak, som meningarna inom utskottet varit skiljaktiga. Majoriteten syftar, om också icke lika kategoriskt som motionärerna, på en ytterligare allmän nedsättning av jordägarnas utgifter för jorddelningsändamål, under det att reservanterna icke ställa sig avvisande i fråga om utsträckt statsbidrag i fall, då verkligt behov provas föreligga.

Frågan om ökade statsutgifter till jorddelningsväsendet torde, vare sig riksdagen nu avlåter en skrivelse eller icke, under den närmaste tiden åter komma före. Ett grundligt omdaningsarbete förberedes för närvarande inom jorddelningslagstiftningen. Det ligger nära till hands att antaga, att tidsenligare lagbestämmelser å detta område komma att förutsätta statens understöd i vidsträcktare mån än hittills. Självfallet blir detta förhållandet beträffande de storskiftade socknarna i Kopparbergs län, där en ändamålsenligare jorddelning utgör grundvillkoret för jordbrukets uppsving. Nya skiften kunna där icke komma till stånd, med mindre den särskilt för de trakterna gällande inskränkningen i skiftesvitsordet upphäves, och detta lär icke kunna komma i fråga utan ett ökat ekonomiskt understöd från statens sida. Den under utarbetande varande nya mätningsförrättningen kommer, såsom utskottet antytt, helt säkert att förutsätta ökade utgifter av statsverket, ej av de enskilda. Vad vidare beträffar de särskilda fall, där jorddelningskostnaderna

Ang. statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar.

(Forts.)

verka mer än vanligt tryckande, torde statsbidrag, såsom hitills, på särskild framställning komma att utverkas. Och till befordrande av avsöndringsväsendet kunna ökade statsutgifter väl tänkas erforderliga.

Det är för övrigt icke endast för lantmäteriarvodenas gäldande, som jordbrukarna äro i behov av statens mellankomst vid lantmäteriförrättningar. I det vida övervägande antalet fall äro dock dessa arvoden numera synnerligen måttliga och föga kännbara. Tyngre drabba ofta de vid jorddelningarna förekommande penninglikviderna mellan delägarna för odling, hävd, ståndskog och utflyttning m. m. Statsanslag och lånefonder för dessa ändamål skulle för jordägarna avhjälpa ett verkligt behov.

Med det anförda har jag endast velat giva tillkänna, att enligt min mening motionärernas önskemål om överflyttande å statsverket över hela linjen av en större del av kostnaderna för lantmäteriförrättningar icke torde motsvara det verkliga behovet i samma grad, som ett verksammare ingripande från statens sida i de särskilda riktningar, där sådant företrädesvis provas böra äga rum.

Herr Lindblad, Ernst: Då den siste ärade talaren, som här representerar fackkunskapen, icke velat göra något bestämt tillstyrkande av reservanternas mening, vill jag framhålla, att just det skäl, som nämnts sist i vår reservation, att nämligen kostnaderna för lantmäteriförrättningar så nyligen som år 1909 varit föremål för en betydlig reducering och att denna ännu icke kan hava framträtt med hela sin verkan, så att den kan överskådas, väl ändå borde nu hindra riksdagen att skriva i detta ämne, så att saken i stället finge bero på framtiden. Riksdagen har så sent som innevarande år visat sin sympati för att verkligen nedbringa kostnaderna för lantmäteriförrättningar för de mindre och minst bemedlade.

Av denna anledning yrkar jag bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter i enlighet med de beträffande föreliggande utlåtande framställda yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Ericsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 4 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 5. angående andra kammarens beslut i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i hit-

tills tillämpat förfarande vid fastställande av taxor för färjinnätningar; och

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av väntsalar för 3:e klassens passagerare vid statens järnvägar,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

*Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform).*

I en av båda kamrarna till konstitutionsutskottet hänvisad proposition, nr 79, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av i statsrådet för protokoll över justitiedepartementsärenden den 14 maj 1914, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen så lydande som utskottets utlåtande utvisade.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, Jansson* i Djursätra, *Magnusson* i Tumlhult, *Räf* samt *Beckman*, vilka av anförda skäl ansett, att utskottet bort förklara, att då utskottet icke kunnat godkänna principerna för den föreslagna grundlagsändringen, utskottet icke funnit anledning att ingå på någon närmare granskning av det framlagda förslaget.

Herr statsrådet *Hasselrot*: Såsom av propositionen framgår, har jag funnit frågan om departementens inre organisation icke varit mogen för sin lösning. Även spörsmålet om en förändrad departementsindelning har jag, såvitt angår det närmare bestämmandet av sättet för dess ordnande, funnit böra underkastas förnyat övervägande. Då jag emellertid, som särskilt livligt behjärtar det av handelns och industriens målsmän framförda kravet på inrättande av ett handelsdepartement, naturligtvis icke velat, att realiserandet av detta krav eller tillgodoseendet av övriga välgrundade önskemål i fråga om departementsindelningen skulle genom mitt förvällande uppskjutas, har jag inför Kungl. Maj:t förordat vissa grundlagsändringar. Sådana äro ju nödvändiga förutsättningar för reformer å ifrågavarande område. Vid avfattningen av det föreliggande kungl. förslaget har jag endast letts av det naturliga, lojala syftet att såvitt möjligt

*Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform).*

(Forts.)

lämna statsmakterna fria händer att vidtaga de reformer, som efter prövning av alla på saken inverkan omständigheter kunna befinnas vara de ändamålsenligaste och tjänligaste.

Konstitutionsutskottet har nu emellertid avslagit propositionen. Utskottet har gjort detta huvudsakligen av det skäl, att propositionen icke ger någon utgångspunkt för en preliminär överenskommelse om innehållet i den nya lag, som skall ersätta de grundlagsföreskrifter, som föreslagits till uteslutning ur regeringsformen. Naturligtvis förstår jag detta skäl, och naturligtvis respekterar jag det också. I varje fall skall jag icke nu inlåta mig på någon kritik. Så mycket vill jag emellertid säga, att enligt min mening jag själv skulle varit väl förtjänt av kritik, om jag ej gjort vad jag gjort, om jag lagt armarna i kors, och således icke framlagt något förslag om grundlagsändring för riksdagen. Att icke samtidigt framlagts något utkast eller förslag till den av konstitutionsutskottet antydda lagen har berott på, att något sådant helt enkelt icke varit möjligt för mig att medhinna. Nu kan man ju säga, att det i alla fall bort göras någon antydan om, huru enligt min mening saken borde ordnas. Härtill har jag funnit desto mindre skäl, som jag ej hade någon anledning att antaga, att jag skulle få tillfälle att utöva något som helst inflytande på det blivande lagförslagens innehåll, och jag ju icke kunde utgå från, att min efterträdare skulle gilla de synpunkter jag anlagt. Då förslaget nu faller bär jag alltså detta med jämnmod. Ävenledes bär jag med jämnmod följande passus i utskottets betänkande, där utskottet säger: »Utskottet kan i avgörande punkter icke ansluta sig till den av departementschefen sålunda hävdade uppfattningen. Av yttrande till statsrådsprotokollet framgår, att förslag till lag om den blivande departementsindelingen icke är avsett att framläggas förr än efter slutgiltigt antagande vid kommande riksdag av de grundlagsförändringar, som vid innevarande riksdag skulle förklaras vilande. Ett dylikt tillvägagångssätt kan utskottet icke förorda.» Utskottet har fått anledning till detta yttrande genom en felskrivning i propositionen. I denna har nämligen av misstag i nyss angivna sammanhang inkommit ordet »därefter». Jag vågar emellertid tro, att utskottet icke på allvar trott, att min mening varit den, som angives i utskottets utlåtande. Om jag skulle tillåta mig en gissning — jag hoppas, att det icke är otillbörligt gent emot det allvarliga konstitutionsutskottet; min mening är i allt fall icke att säga något oartigt — så vore det den, att utskottet i ett utbrott av gott lynne velat begagna sig av den förelupna misskrivningen till ett oskyldigt skämt.

*Ang. en över-
enskommelse
mellan Sverige
och Norge.*

Herr talmannen yttrade, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena önskade nu göra kammaren ett meddelande.

Hans excellens herr Wallenberg, som därpå erhöll ordet, yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har trott, att

det meddelande jag nu kommer att göra är av intresse för svenska riksdagen:

I anledning av att krig utbrutit mellan åtskilliga främmande makter ha de svenska och norska regeringarna ömsesidigt förklarat sin bestämda avsikt vara att under det sålunda uppkomna krigstillståndet var för sig till det yttersta upprätthålla sin neutralitet gentemot de krigförande makterna. Därjämte hava de båda regeringarna utväxlat bindande försäkringar i syfte att förhindra, att krigstillståndet i Europa skulle kunna medföra, att det ena riket vidtoge fientliga åtgärder mot det andra.

Ang. en överenskommelse mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Härefter återupptogs behandlingen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 15.

Herr Clason: Den föreliggande frågan rör departementalreformen, alltså en synnerligen viktig angelägenhet.

Nu har utskottet, såsom kammaren behagade finna, enhälligt avstyrkt det föreliggande förslaget, och dess antagande av riksdagen är väl under sådana förhållanden uteslutet. Med anledning av herr justitieministerns yttrande vill jag emellertid säga, att jag mycket väl kan förstå det skäl, varför statsrådet ansett sig böra framlägga denna proposition. Men jag tror också, att de skäl, utskottet framlagt för sitt avstyrkande äro av den beskaffenhet, att de fullt motivera avslag.

Förslag till vissa grundlagsändringar (departementalreform.)
(Forts.)

Om jag icke desto mindre ber att få något närmare yttra mig här, beror det därpå, att utskottet trots sitt avstyrkande dock i motiveringen intagit en principståndpunkt till vissa delar av departementalfrågan, en ståndpunkt, som jag för min del icke kan gilla, och som jag befarar — om den av kammaren tyst eller öppet godkännes — skulle kunna draga betänkliga konsekvenser med sig. Därför hava jag och åtskilliga andra utskottsmedlemmar reserverat oss mot utskottets betänkande och framlagt ett annat förslag till motivering, som bestämt avvisar denna utskottets principståndpunkt. Jag vill i förbigående säga, att i denna reservanternas motivering icke förekommer det stycke, mot vilket herr justitieministern nyss särskilt riktade sin kritik.

Frågan rör, som jag sade, departementalreformen, visserligen icke hela reformen, men dock ett inledande steg till densamma. Denna reform åter avser, såsom bekant, två frågor, dels frågan om förändrad organisation av departementen, såvitt angår deras antal, namn och verksamhetsområde, dels ock frågan om departementens inre organisation, deras arbetssätt och regeringsärendenas beredning inom desamma. Här skulle nu ett inledande steg tagas till den förra delen av reformen, ett steg som skulle bestå i utbrytningen ur grundlagen av alla bestämmelser om departementens verksamhetsområde och benämningar, och churu utskottet icke gått med på den saken har utskottet ställt sig principiellt gillande till hela denna tanke.

Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform.)
(Forts.)

Det är detta vi reserverar icke kunnat vara med om. Vi anse, att vår departementsindelning fortfarande bör äga den fasthet och stadga, som den får, om bestämmelserna därom såsom hittills stå kvar i grundlagen. Vi anse, att de förändringar, som på detta område kunna befinnas nödiga, icke böra undandragas från den mera noggranna och lugna prövning, som för grundlagsändringar är föreskriven. Vi påpeka, att den principen hittills stått orubbad fast i våra grundlagar, i vår nuvarande regeringsform alltifrån dess stiftande, och att vi icke lidit någon skada därav. Vi skulle tvärtom kunna draga fram exempel, som visa, att denna lugnare procedur varit till nytta. Det har nämligen vid mer än ett tillfälle förekommit att, sedan man först vid en riksdag antagit ett ändringsförslag vilande, man vid en *följande* riksdag *förkastat* detta förslag — något som då visat, att man ansett sig hava vid det förra tillfället fattat ett förhastat beslut. Vi tro, att det fortfarande är av vikt, att frågan om departementens verksamhetsområden behandlas på detta mera lugna sätt och icke göres beroende av mera tillfälliga vindriktningar. Utskottet talar om nödvändigheten av en större »smidighet» i dessa frågor. Man skulle nog i stället kunna använda ordet löslighet. Öppnar man vägen för en dylik löslighet, då befarar åtminstone jag, att vi på detta område lätt skulle kunna råka ut för åtskilliga frestelser, exempelvis för frestelsen till en byteshandelspolitik även på detta område, som jag icke tror vara lämplig.

Utskottet har emellertid i sin motivering icke ens stannat vid att förorda denna princip, så långt som departementschefen upptagit den i sitt förslag, utan utskottet har på vissa punkter antytt, att det i själva verket skulle vilja gå ännu längre. Kungl. Maj:t har velat bibehålla i regeringsformen en ram för departementens antal — minst åtta, högst tio — och Kungl. Maj:t har velat kvarhålla i regeringsformen stadgandet, att de konsultativa statsråden skola vara tre, därav minst två skola hava förvaltat civil beställning. Icke ens den begränsningen har utskottet emellertid velat bestämt ställa sig på. Det antyder, att en sådan begränsning skulle innebära, att man icke vill gå tillräckligt långt på vägen. Antydningarna härom förekomma på sid. 14 i utskottets betänkande. Även detta är ett yttrande i utskottets motivering, mot vilket vi måste inlägga en bestämd gensaga. Vi anse, att det icke går an att peka på en sådan utveckling, en utveckling, som enligt vår övertygelse skulle leda till, att man kunde befara ett minskande av den administrativa sakkunskapen hos regeringen.

Vi ha naturligtvis icke heller kunnat undgå att betrakta frågan i sammanhang med det, som varit utgångspunkten för densamma, d. v. s. hela denna s. k. departementalreform. Och om vi då se på alla de övriga sidorna av denna reform — vare sig de avse departementens namn och antal, såsom upprättandet av två nya departement, sammansläendet av kyrko- och justitieärendena och åtskilligt annat eller de beröra frågan om ämbets-

verkens inflyttning i departementen, deras förvandling till departementskontor o. s. v. — vare sig vi se på det ena eller det andra, möta vi något, som vi måste anse för en omstörtning av hittills rådande principer på vårt högre förvaltningsområde. Och den skulle enligt vår övertygelse utan tvivel komma att utmynna i dels ett försvagande av ämbetsverkens självständighet och ett undanskjutande av fackkunskapen vid behandlingen av regeringsärendena, dels ett framskjutande i dessa, även i fackärenden, av politiska synpunkter och ett befrämjande av tendenserna till ministerstyre. Den, som icke vill ha detta, den som anser, att politiken redan nu i allt för hög grad hotar att influera på de fackliga avgörandenas område och den, som tror, att det vore till olycka om den skulle genomsyra även våra förvaltningsmyndigheters åtgöranden kan naturligtvis icke vara med på något, som pekar i den riktningen. Och det är då också en anledning, varför vi enligt vår uppfattning måste inlägga en gensaga mot utskottets principiella motivering.

*Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform).*

(Forts.)

Till sist också ett par ord om en fråga, som herr departementschefen nyss antydde i sitt yttrande. Det är ju så, att vid handläggningen av detta ärende man icke kunnat undgå att tänka på de speciella behov, som på en eller annan punkt kunnat finnas, och då särskilt på detta departement för handel och industri, som åtskilliga gånger varit på tal. Jag anser mig då böra om den saken säga, att jag för min del under ärendets behandling i utskottet förklarade mig villig att på detta område söka medverka till, att *ett direkt steg* toges i den riktningen, den enda punkt, där enligt min övertygelse meningarna för närvarande något så när enat sig. Men det visade sig, att från andra håll inom utskottet man icke ville reflektera på ett sådant förslag. Under sådana förhållanden fanns på den punkten ingenting annat för oss reservanter att göra än att, såsom vi i vår reservation gjort, konstatera att för närvarande förutsättningarna för en förändrad departementalindelning icke ens på denna punkt synes föreligga.

Detta är nu emellertid endast en mera vid sidan liggande del av saken. Huvudsaken är naturligtvis den, att kammaren icke här genom att tyst eller öppet godkänna utskottets motivering skall på något sätt understryka den tanken, att departementalindelningen bör undanryckas ur grundlagen, och därigenom en princip brytas, som ända sedan vår regeringsforms instiftande på detta område varit gällande i vår författning. Och då jag för min del anser, att det är av vikt, att man i denna punkt tager bestämd position, tillåter jag mig att yrka, att kammaren måtte, med ogillande av utskottets motivering och med bifall till den av reservanterna framburna motiveringen, bifalla utskottets avstyrkande hemställan.

Herr Stadener: Den del av konstitutionsutskottets majoritet, som tillhör denna kammare, har anmodat mig att uttala,

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 50. 2

*Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform).*

(Forts.)

att den med tillfredsställelse lyssnat till herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet gjorda uttalande i denna fråga. av vilket framgått, att mellan statsrådet och utskottets majoritet råder den största överensstämmelse beträffande den tidsföljd, i vilken hithörande ärenden borde föreligga till behandling i riksdagen.

Jag tror också, att jag kan tillägga, att utskottets majoritet liksom utskottet i sin helhet mycket klart förstått det läge, i vilket herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet be-
befunnit sig och som han nyss skildrat.

Beträffande den sak, som den siste ärade talaren vidrört, torde kammaren observera, att den gäller endast en punkt i motiveringen, en punkt, som nu icke har någon aktuell betydelse. Frågan är, huruvida bestämmelser om departementens antal och benämningar fortfarande skulle finnas i grundlagen, eller om konung och riksdag skulle i annan ordning därom lagstifta. Utskottets majoritet har föreställt sig, att den sista anordningen skulle vara överensstämmande med den utveckling, som småningom ägt rum i fråga om våra grundlagsstadganden — en utveckling, som synes hava gått i den riktningen, att rena förvaltningsbestämmelser efter hand utmönstrats. Vidare har utskottsmajoriteten föreställt sig, att det skulle hava praktisk betydelse, då denna fråga en gång bleve aktuell, att konung och riksdag kunde vidtaga sådana förändringar, som kunde be-
finnas nödiga, utan den allt för stora omgång, som grundlags-
ändringar kräva. Slutligen har utskottets majoritet i detta hän-
seende trott sig finna, att förhållandena i andra länder, vilkas
författningar kunna jämföras med författningen i vårt land, pe-
kar åt det håll, åt vilket utskottets motivering går. Utskottet
har dock i detta hänseende förklarat sig vilja gå en sund och
försiktig medelväg: man skulle icke, såsom mångenstädes i andra
länder ägt rum, överlåta åt den administrativa lagstiftningen att
behandla dessa spörsmål, utan konung och riksdag skulle genom
gemensam lagstiftning se dem till godo.

Denna fråga är nu, såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet klart uttalat, tillsvidare icke av aktuellt intresse. Det torde fastmera dröja åtskilliga år, innan något sådant intresse föreligger, och det förefaller mig också därför, att någon särdeles ingående uppmärksamhet åt utlåtandets detaljer knappast kan vara påkallad.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka bifall till utskottets utlåtande sådant det föreligger.

Herr Trygger: För min del är jag av samma uppfattning som reservanterna, men jag har fortfarande den åsikten, som jag uttalat vid flera föregående tillfällen, att man endast i trängande nödfall bör här i kammaren strida om en motivering, då man är ense om slutet i ett utlåtande samt detta slut innebär avstyrkande av bifall till vad som föreslagits. Jag finner

för övrigt, att i detta speciella fall det är så mycket mera berättigat att fasthålla vid denna ståndpunkt som det ju icke lider något tvivel, att vi här äro upptagna av så många andra tankar, att jag icke tror, att kammarledamöterna äro i tillfälle att med tillräcklig noggrannhet och omsorg knäcka de frågor, reservanterna och utskottsmajoriteten fört fram.

*Förslag till
vissa grund-
lagsändringar
(departemen-
talreform.)
(Forts.)*

På denna grund, herr talman, skall jag icke framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Gent emot vad den ärade talaren på Skånebanken yttrade, då han ville häntyda på, att ett överflyttande av bestämmelserna om departementens benämningar och verksamhetsområden ur grundlagen skulle stå i överensstämmelse med den utveckling, som på detta område försiggått i vårt land, vill jag inlägga en bestämd gensaga. Det är visserligen sant, att åtskilligt av rena förvaltningsbestämmelser på det viset utmönstrats, men sistnämnda bestämmelser äro icke alls av samma karaktär som de nu ifrågavarande. Och jag ber även att få göra den ärade talaren uppmärksam på att, då man en gång, år 1789, utflyttade även bestämmelserna om departementen o. s. v. ur grundlagarna, detta ledde därhän, att, när vårt nuvarande statsskick återupprättades år 1809, man ånyo insatte dem där.

Hänvisningen till vad, som gäller i andra författningar, äger naturligtvis här icke beviskraft, då det här är fråga om *vår* författning och om vissa bestämmelser i densamma, som för vår författning alltid varit konstitutiva.

Då jag emellertid i det uttalande, som gjordes av den ärade talaren på Stockholmsbanken, för min del funnit ett tydligt och klart uttryck för att denna kammare genom att biträda utskottets avstyrkande hemställan icke på något sätt skulle godkänna den utskottets motivering, mot vilken jag riktat mig, skall jag avstå från mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade att i avseende å förevarande utlåtande endast föreläge det yrkande, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition bifölls ifrågavarande yrkande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 5, angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, avdelningen: handeln.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 10 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om höjande av förslagsanslaget till anstalter för bildbara sinnesslöa jämte i ämnet väckta motioner,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska läroanstalt m. m., och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en byggnad för vaktmästarbostäder vid naturhistoriska riksmuseets nybyggnad å Djurgårds-Frescati,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. understödjande av skididrotten bland ungdomen.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande av skididrotten bland ungdomen.

I den till riksdagen den 18 maj 1914 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 217 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen beräkna för ändamålet på extra stat för år 1915 ett anslag av 50,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 29 maj 1914 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 151, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att för understödjande av skididrotten bland ungdomen på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 50,000 kronor att användas på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *G. Rosén* inom första kammaren väckt motion, nr 63, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande anordnande av övning i skidåkning för den manliga ungdomen i folk- och småskolor, samskolor och allmänna läroverk.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte för understödjande av skididrotten bland ungdomen på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 30,000 kronor att användas på sätt och under villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva;

b) att herr Roséns ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Ang. understödjande av skididrotten bland ungdomen.

(Forts.)

Herr Rosén: Herr talman! Utskottets yttrande innehåller bl. a., att enligt generalstabschefens mening skolungdomens övningar i skidåkning kunna tillmätas så ringa betydelse, att anslaget beviljande ur militär synpunkt ej må anses motiverad. Jag förmodar, att man snart skall komma till en annan uppfattning i fråga om skolungdomens utbildning i skidåkning. Ty i skidåkning kan man knappast förvärva någon större färdighet i äldre år. För de värnpliktigas utbildning i vintertjänst skall erfarenheten snart giva vid handen, att den vunna utbildningen i ungdomen är av allra största betydelse. Statsutskottet har också förklarat, att det synes, som om den viktigaste punkten i förslaget vore att åstadkomma prisbilligare skidor. Det är alldeles riktigt. Men då förefaller det mig egendomligt, att av de årskostnader, som skola utgå, ungefär hälften skall beräknas till anskaffande av prisbilliga skidor och hälften till kurser för lärare och dylikt. Jag tror icke, att detta är rätta vägen, ty om man blott skaffar skidor åt pojkarna, nog skötes undervisningen utan så omfattande och dyrbara åtgärder som här ifrågasättes.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 73, i anledning av väckt motion om ändring i lönestaten för vissa vaktmästare vid Kungl. biblioteket, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 5 och 6 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 74, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av strandskoningar å Visingsö.

Om anordnande av strandskoningar å Visingsö.

I en inom andra kammaren av herrar *F. Hamrin* och *Th. Widlund* väckt motion, nr 122, hade hemställts, att riksdagen ville till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1915 ställa ett belopp av högst

Om anordnande av strandskonningar å Visingsö.
(Forts.)

390,000 kronor att utgå för anordnande av strandskoningar kring vissa delar av Visingsö.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att herrar Hamrins och Widlunds ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr von Mentzer: Det är ingalunda min mening att här framställa något yrkande mot ett enigt statsutskott, utan jag skall endast an hålla att i alla fall få med anledning av detta utlåtande säga några ord.

Jag skall då be att i korthet få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att statsutskottet inhämtat yttrande i föreliggande fråga från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som i sitt yttrande bland annat anför, att bevarandet av existensmöjligheterna för befolkningen å Visingsö torde vara att anse såsom ett verkligt statsintresse och att i följd därav det ock synes vara befogat, att staten på det kraftigaste understödjer det ifrågavarande företaget. Sedermera har emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt ett förslag, varpå ärendet skulle främjas i en betydligt mindre omfattning, än motionärerna föreslagit. Utskottet har därefter självt yttrat, att utskottet behjärtar till fullo det syfte, vartill anslaget här begärts. Av vissa skäl har emellertid utskottet stannat vid den hemställan, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas.

Jag skulle endast i anledning av vad sålunda förekommit be att få uttala den förhoppningen, att detta utskottets uttalande icke må få betraktas såsom ett snävt tillbakavisande av själva saken utan såsom ett utlåtande med i huvudsak, såsom det heter, välvillig motivering, med anledning varav man kan förvänta, att ärendet åter kommer att upptagas av Kungl. Maj:t.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Upplästes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen, angående val av deputerade att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande av anläggningar i Nyköping för trafikutbyte mellan statsbanan Järna—Nyköping—Norrköping, å ena, samt Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, å andra sidan, m. m., och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av direkt telefonförbindelse mellan Sverige och Tyskland,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 118, anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel jämte en i ämnet väckt motion.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

I en till riksdagen den 20 juni 1914 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen antaga framlagt förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en i andra kammaren av herr *Ekerot* m. fl. väckt motion, nr 244, i vilken hemställts, att riksdagen ville besluta att § 2 i förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel erhöles följande lydelse:

Vid fördelning av anslag, som av riksdagen beviljas för beredande av ersättning till hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, skall till grund för fördelningen läggas landsbygdens folkmängd inom de olika hushållningssällskapsområdena, dock skall intet sällskap erhålla mindre belopp än 35,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å herr *Ekerots* m. fl:s motion i ämnet och med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Reservationer hade avgivits av, bland andra,

herrar *Ericsson* och *Andersson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag; samt

herrar *Lindblad*, *Öberg*, *Kronlund* och *Rosén*, vilka ansett, att andra stycket av § 2 i utskottets förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel bort hava följande lydelse:

»Fördelning, som i denna paragraf avses, verkställles årligen.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

Till grund för fördelningen skall läggas folkmängden vid början av det år, då fördelningen äger rum».

§ 2 av ifrågavarande förslag hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag):

(i utskottets förslag):

Vid fördelning av anslag, som av riksdagen beviljas för beredande av ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, skall, vad angår anslag för åren 1915—1919, så förfaras, att ett grundbelopp av 10,000 kronor tillföres varje hushållningssällskap samt att där- efter av anslaget återstod hälften fördelas efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom hushållningssällskapsområdena och andra hälften efter den övriga folkmängden inom samma områden, dock att, därest enligt dessa grunder något hushållningssällskap skulle erhålla mindre än 35,000 kronor, detta belopp tillägges hushållningssällskapet och återstoden av anslaget enligt sagda grunder fördelas mellan de övriga hushållningssällskapen.

Från och med år 1920 skall vad sålunda stadgats tills vidare gälla med den jämkning, att belopp, som utskiftas efter folkmängd, skall med tre femtedelar fördelas efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden och med två femtedelar efter den övriga folkmängden inom hushållningssällskapsområdena.

Fördelning, som i denna § avses, verkställles för tioårsperioder, börjande med år 1915. Vid fördelningen beräknas folkmängden enligt senast hållna folkräkning.

Anslag, som av riksdagen beviljas för beredande av ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, skall mellan hushållningssällskapen tills vidare fördelas efter antalet invånare inom des ärskilda hushållningssällskapens områden dels å landsbygden och dels i de städer, som deltagit i landsting; dock att ett belopp av 100,000 kronor skall, utan att ingå i nyssnämnda fördelning, av Kungl. Maj:t på sätt prövas lämpligt årligen disponeras till understöd åt hushållningssällskap, vilka därav äro i behov.

Fördelning, som i denna § avses, verkställles för tioårsperioder, börjande med år 1915. Vid fördelningen beräknas folkmängden enligt senast hållna folkräkning.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Jag har anmält min reservation mot detta utskottsutlåtande, och jag har gjort det av flera skäl.

Så länge dessa brännvinsförsäljningsmedel utgingo till de områden, inom vilka varorna hade konsumerats, låg det åtminstone en viss tanke i, att vissa medel tillföll ett visst område. Annorlunda har det blivit, sedan medlen indragits till staten och blivit, om jag får begagna detta uttryck, rena statsmedel, som användas till understödande av jordbruket.

Huru skall man då fördela dessa medel? Enligt mitt förmenande är svaret det: de skola fördelas på det sätt, att de kunna göra det största gagnet. De skola tillfalla de delar av landet, vars jordbruk mest behöver understöd, och där man kan hoppas, att man härigenom kan höja detsamma.

Men det finns även en annan synpunkt vid fördelningen av dessa statsmedel, och det är, att icke alltför stor rubbning måtte ske i de förhållanden, under vilka hushållningssällskapen längre följd av år levat. Detta har också riksdagen redan uttalat i en skrivelse till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har — jag skulle vilja säga med nästan ängslig omsorg — ställt sig denna riksdagsskrivelse till efterrättelse i den föreliggande kungliga propositionen. Jag skall villigt erkänna, att det kanske för många ser ut, som om densamma i detta fall är konstlad och uppkonstruerad. Men målet har uppenbarligen varit att efterkomma vad riksdagen begärt ävensom att tillse, på vad sätt de hittills mindre väl lottade hushållningssällskapen skulle kunna bli något bättre tillgodosedda. Emellertid har utskottet icke ansett sig kunna följa Kungl. Maj:ts förslag, utan det har kommit med ett annat, som jag är förvissad om, att herrarna tagit del av. Jag skall därför icke uppehålla tiden med att redogöra därför.

Skälen till, att jag icke kunnat vara med om utskottets förslag är, att de 100,000 kronor, som utskottet tagit från den summa av 2,100,000 kronor, som man skall fördela mellan hushållningssällskapen, skulle i början med $\frac{4}{5}$ komma de hushållningssällskap till godo, som genom indragning av brännvinsmedlen i enlighet med den nya ordningen gjort den största förlusten. Därefter skulle allt mindre och mindre sålunda utgå som vederlag och efter fem år hela beloppet 100,000 kronor tilldelas hushållningssällskap vid behov av understöd. Jag anser icke, att denna form är lämplig. Jag anser, att det icke är en lycklig anordning med belopp, som komma att bli olika under olika år, och som skola årligen rubba dessa hushållningssällskaps budgeter. Det är bättre, att man får ett anslag något så när bestämt och vet, vad man har att rätta sig efter. Budgeten inom ett hushållningssällskap är i alla fall svår att uppgöra, och ändå svårare skulle det härigenom bli.

Då jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag är ytterligt noga genomarbetat och bäst överensstämmer med riksdagens skrivelse

Författningsförslag ang. ersättning till landsting m. fl. för indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

ävensom bättre än de andra förslagen tillgodoser de fattigare hushållningssällskapen, så skall jag, herr talman, tills vidare be att få inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag å utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr talman! Det heter på sidan 7 i utskottets betänkande: »De belopp, som enligt utskottets förevarande förslag till fördelning skulle tillkomma de olika hushållningssällskapen, framgå närmare av en vid utskottets utlåtande fogad tabellbilaga». Detta är fullständigt oriktigt. Den tabellbilaga, som är fogad till utskottets utlåtande, angiver verkningarna av de bestämmelser, som herr Lindblad och hans medreservanter föreslå, men icke verkningarna av utskottets förslag. Utskottet har nämligen föreslagit, att till grund för fördelningen skall läggas folkmängden enligt den senaste folkräkningen, således folkmängden den 31 december 1910. Som herrarna torde se, baserar sig emellertid denna tabell på folkmängden år 1914. Räknar man med 1910 års folkmängd, kommer man till väsentligt andra siffror än de, som utskottet nu har anfört. Det visar sig exempelvis, att för Stockholms län, som enligt utskottet skulle få en ökning av 1,908 kronor, jämfört med fördelningen efter nuvarande grunder, ökningen i stället skulle stiga till 5,851 kronor, en ökning som jag för min del måste anse vara alldeles obefogad. Däremot bliva de norrländska länen i hög grad lidande. Norrbottens län exempelvis uppgives av utskottet få en ökning av 1,452 kronor. Det skulle i verkligheten få en minskning av 981 kronor. För Västerbottens och Jämtlands län uppgives en ökning av över 1,000 kronor, vilken emellertid reduceras till ett belopp, som föga överstiger 200 kronor.

Då utskottet således uppenbarligen har saknat kännedom om verkningarna av sitt eget förslag, skulle däri ligga tillräckligt skäl att framställa yrkande på återremiss. Men som enligt min uppfattning det av Kungl. Maj:ts framställda förslaget innebär den lämpligaste och rättvisaste lösning av frågan, som står att vinna, skall jag icke framställa något yrkande om återremiss, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Odelberg: Herr talman! Det synes mig, som man borde ha skänkt utskottet sitt erkännande för att det i en så ömtålig fråga som denna har lyckats komma till ett så pass enligt resultat, i det icke mer än tre personer inom utskottet reserverat sig mot det resultat, vartill utskottet har kommit. Det kan icke bestridas, att det är mycket svårt att få några objektiva grunder för en fördelning av dessa 2,100,000 kronor till de olika hushållningssällskapen, ty vilken fördelningsgrund man än föreslår, kan man vara förvissad om att hushållningssällskapens ledamöter, och många sådana finnas i riksdagen,

helst bestämma sig för det förslag, som tillför hans sällskap de största fördelarna. Det är just med tanke härpå, som Kungl. Maj:t har gjort upp ett sådant förslag, som Kungl. Maj:t gjort, för att försöka tillfredsställa alla, men det har gått här, som det ofta gör i dylika fall, att ingen har blivit tillfredsställd. Kungl. Maj:t har konstruerat upp ett helt och hållet nytt system, som för övrigt icke bygger på vad som funnits förut, men som bibehåller de oegentligheter, som finnas i det sätt, varpå brännvinsmedlen för närvarande fördelas. Kungl. Maj:t har nämligen först föreslagit ett gemensamt grundanslag för samtliga hushållningssällskap och har därefter gjort en uppdelning av befolkningen inom hushållningssällskapens områden i jordbrukande befolkning och övrig befolkning. Därvid har föreskrivits, att de första fem åren hälften av vad som blir över sedan varje hushållningssällskap fått 10,000 kronor, skulle fördelas efter jordbrukande folkmängd och hälften efter folkmängden för övrigt. Efter fem år skulle man tillämpa en annan fördelningsgrund, som Kungl. Maj:t konstruerat upp, nämligen $\frac{3}{5}$ efter den jordbrukande folkmängden och $\frac{2}{5}$ efter den övriga folkmängden. Jag måste verkligen fråga, om det kan vara lämpligt, att folkmängden t. ex. i Göteborg eller Malmö skall få inverka på de medel, som hushållningssällskapen få. Icke växer hushållningssällskapets utgifter därigenom, att Göteborgs stad t. ex. växer med 10,000 personer om året. Då Göteborgs och Bohuslens hushållningssällskap får sina medel ökade därigenom, sker det på bekostnad av andra hushållningssällskap, inom vilkas områden icke finnas några stora städer. Fast Kungl. Maj:t försökt tillfredsställa hushållningssällskapen, så resulterar likväl Kungl. Maj:ts förslag däruti, att under de fem första åren nio hushållningssällskap få mindre än de ha efter den fördelningsgrund, som för närvarande är rådande, och efter dessa fem år sju hushållningssällskap få mindre än efter nuvarande fördelningsgrund.

Gå vi sedan till reservanten herr Ekerot, som uppgjort ett särskilt förslag, nämligen om fördelning efter folkmängden på landsbygden, så finna vi, att resultatet härigenom blir ännu mindre tillfredsställande, ty då skulle tio hushållningssällskap bli lidande. Herr Ekerot har begått ett mycket stort fel, då han frånräknar invånarna i alla städer, således även i våra småstäder. Man kan väl icke säga annat, än att invånarna t. ex. i Simrishamn, Sölvesborg, Falsterbo, Skanör, Kungsbacka, Falkenberg, Östhammar, Öregrund, Hedemora, Säter och andra småstäder ha betydliga fördelar av hushållningssällskapen, och att hushållningssällskapen för dem ha ganska stora utgifter. Däremot ha hushållningssällskapen inga utgifter för sådana städer som Göteborg, Malmö, Norrköping och Gävle. Det är därför, som utskottet föreslagit, att såsom fördelningsgrund för dessa belopp 2,100,000 kronor, som nu skall utgå av statsmedel i stället för hushållningssällskapens gamla andel av brännvinsför-

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

säljningsmedlen, vilka numera ingå till statsverket, skulle läggas landsbygdens invånareantal jämte invånareantalet i de städer, som deltaga i landsting. Det är en gammal grund, som man bygger på här, en grund, som förordades av hushållningssällskapens ombud vid deras sista sammanträde, då de hade denna fråga till sig remitterad. Som herrarna veta, är det föreskrivet för de flesta statsanslag till jordbrukets höjande, att hushållningssällskap och landsting till samma ändamål skola lämna belopp antingen var för sig eller tillsammans. Försöker man bryta detta sammanhang mellan hushållningssällskap och landsting, så tror jag det kan bli ganska ödesdigert för hushållningssällskapen. Enligt vad jag har kännedom om, lämna för närvarande alla landets landsting, med ett enda undantag, bidrag till hushållningssällskapen, uppgående till över 300,000 kronor om året.

Den fördelning, som föreslagits av utskottet, har här kritiserats av chefen för statistiska centralbyrån. Jag ber då att få säga, att statistiska centralbyrån kanske får taga på sig de fel, som till äventyrs förefinnas därvidlag. Utskottet har hos Kungl. Maj:t begärt uppgörandet av den tabell, som bifogats utlåtandet. Som herrarna av tabellbilagan finner, utgår den där meddelade beräkningen från folkmängden den 1 januari 1914. Det framgår därav, att blott fyra hushållningssällskap komma att få mindre än enligt nuvarande fördelningsgrund, och det är just de hushållningssällskap, som inom sitt område ha de största städerna och som mycket väl kunna tåla vid en minskning. För att emellertid denna minskning icke skall bli så stor eller så svårt kännbar för dem, har utskottet föreslagit, att blott 2,000,000 kronor nu skulle få fördelas efter folkmängden och 100,000 kronor skulle reserveras och överlämnas till Kungl. Maj:t för att användas till att mildra övergången för de hushållningssällskap, som göra stora förluster, ävensom lämna anslag till sådana hushållningssällskap, som exempelvis Gottlands läns, vilka möjligen kunna behöva något större anslag. Jag ber att tills vidare få yrka bifall till utskottets förslag, vilket jag av alla dem, som framkommit — och det är många, såsom man finner av Kungl. Maj:ts proposition — anser vara det rättvisaste.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr vice talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t förra året framlade proposition angående ersättning till landsting och hushållningssällskap för de då indragna brännvinsförsäljningsmedlen, föreslog Kungl. Maj:t, att fördelningen av sådana medel skulle fortfarande som hittills beräknas efter folkmängden inom hushållningssällskapens områden. Samtidigt väcktes i riksdagen tre motioner, av vilka två utmynnade i, att varje hushållningssällskap skulle få ett visst grundbelopp sig tilldelat, och att därefter återstoden skulle fördelas efter folkmängden, under det i den tredje motio-

nen föreslogs, att dessa medel skulle fördelas efter den med jordbruk, boskapsskötsel och fiske sysselsatta befolkningen. Riksdagen ville emellertid icke direkt uttala sig för någon fördelningsgrund, utan hemställde, att frågan ånyo skulle prövas och förslag framläggas till detta års riksdag, varvid som riksdagens önskan särskilt uttalades, att man såvitt möjligt skulle erhålla en jämn och mjuk övergång från de gamla till de nya förhållandena.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)*

Hushållningssällskapens ombud hade vid sitt senaste sammanträde denna fråga under prövning. Där framlades av ledamoten av denna kammare greve Hugo Hamilton, ett förslag att man skulle utgå från hela folkmängden inom ett hushållningssällskaps område, under det ett annat av hushållningssällskapens ombud, även han ledamot av denna kammare, herr Aaby Ericsson, föreslog, att endast landsbefolkningen skulle läggas till grund för beräkningen. När dessa två motioner ställdes mot varandra, samlade greve Hamiltons förslag 12 och herr Ericssons 11 röster. Således visade det sig, att åsikterna voro ganska delade bland ombuden. Slutligen enade sig hushållningssällskapens ombud om att befolkningen på landsbygden och i de städer, som deltaga i landsting, skulle läggas till grund vid beräkningen. De förordade således den ändringen, att de städer, som välja ledamöter till riksdagens första kammare, icke längre skulle få medräknas. Mot detta ombudens förslag ha åtskilliga hushållningssällskap inlämnat sina erinringar. Göteborgs- och Bohus läns hushållningssällskap har visat, att om ett sådant förslag ginge igenom, detsamma skulle förlora 44½ procent av sina nuvarande inkomster, vilket naturligtvis är en kolossal rubbning. Östergötlands läns hushållningssällskap har meddelat, att det skulle förlora 22 procent, Gottlands läns hushållningssällskap förklarar, att det skulle få så litet medel på detta sätt, att det omöjliga skulle kunna reda sig, och har inkommit till Kungl. Maj:ts med begäran, att det måtte få 50,000 kronor, oberoende av vilken fördelningsgrunden än kommer att bli. Dessa hushållningssällskap, som sett sin ekonomi hotad genom ombudens förslag, ha särskilt kommit in med begäran, att om något för dem så ödesdigert beslut skulle bli fastställt, övergången måtte bli mycket lång, minst tio år. Lantbruksstyrelsen har sedermera icke endast prövat dessa förslag, utan uppgjort många andra förslag till fördelningsgrund. Lantbruksstyrelsen har därvid funnit, att vad särskilt Gottland angår det är nödvändigt att för detta län fastslå ett minimibelopp, och har kommit till det resultatet, att 50,000 kronor, som av gottlänningarna begärts, är väl mycket, men att 35,000 kronor borde garanteras.

Utskottet har emellertid bestämt sig för en fördelningsgrund efter folkmängden på landsbygden och i de städer, som deltaga i landsting, men har vidtagit den ändringen emot vad hushållningssällskapens ombud tänkte sig, att det föreslagit avsättande av ett visst belopp, nämligen 100,000 kronor, som Kungl.

Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.

(Forts.)

Maj:t skulle få disponera för utjämnings- och om jag uppfattat utskottets uttalande rätt, skulle man först lämna dessa penningar till de hushållningssällskap, som nu mista så mycket, på grund av att de största städerna icke skulle medtagas vid beräkningen. Denna utjämningssumma skulle minskas med $\frac{1}{5}$ om året, och sedan tyckes utskottet mena, att dessa pengar skulle lämnas till svagare hushållningssällskap, som på detta sätt skulle få en förstärkning i sin kassa. Fortsätter man utskottets tankegång, måste man emellertid inse, att så snart en stad tillväxt så, att den får välja ledamot av riksdagens första kammare, detta kommer att avsevärt inverka på storleken av det belopp, som tilldelas länets hushållningssällskap. Jag har tagit reda på, vilka städer, som om jag så får säga, stå närmast i tur, d. v. s. kunna anses först komma att tillväxa så, att de få välja ledamot av denna kammare, och har därvid funnit, att Hälsingborg torde vara den första och Örebro den närmast, varefter komma andra städer, som äro så stora, att man kan tänka sig, att de förr eller senare, inom överskådlig tid, skola följa efter: Eskilstuna, Jönköping, Karlskrona, Uppsala, Borås och eventuellt Sundsvall.

Men det är icke nog med den inverkan på beräkningen, som städernas egen tillväxt har. Vi måste även tänka på något annat, som numera står på dagordningen, nämligen frågan om inkorporeringar med städerna. Därigenom skulle folkmängden frånräknas icke endast i dessa städer, utan även i de socknar, som bli inkorporerade med städerna. Då få vi antaga, att de av utskottet föreslagna 100,000 kronor skola användas till utjämnings- för att motverka den minskning, som uppstår i vederbörande hushållningssällskaps inkomster, och på detta sätt skulle det, såvitt jag kan finna, komma att bli ett ständigt övergångsförhållande, och dessa pengar kunde aldrig påräknas av något behövande hushållningssällskap, utan skulle ständigt få anlitas i vederlagssyfte.

Då Kungl. Maj:t skulle överväga, vilket förslag borde för riksdagen framläggas, så var givetvis det första man tänkte på: vad har riksdagen skrivit? Jo, riksdagen har skrivit, att övergången bör bli så *mjuk som möjligt*, och således böra inga våldsamma omläggningar för något hushållningssällskap förekomma. Vidare frågar man sig: vad är hushållningssällskapens ändamål? Detta är enligt de år 1910 fastställda stadgarna att befrämja jordbruket och därtill hörande binärningar ävensom fisket. Under sådana omständigheter bör man givetvis taga så stor hänsyn till dessa näringar som möjligt, men om man bestämde fördelningsgrunden helt och hållet efter den befolkning, som sysslar med dessa näringar, skulle man å andra sidan alldeles frånga riksdagens önskan. Jag anser således, att det var nödvändigt att tillämpa den princip, som härflyter av hushållningssällskapens ändamål, men icke genast taga steget fullt ut. Kungl. Maj:t har därför föreslagit, att halva beloppet skall fördelas efter den med jordbruk och fiske sysselsatta befolkningen, under det

andra hälften skall fördelas efter den återstående befolkningen inom hushållningssällskapens områden. Som bekant är i regeln den övriga befolkningen större än den med jordbruk och fiske sysselsatta, och således har per individ den sistnämnda delen av befolkningen större inflytande på medlens fördelning än den övriga. Vid en sådan fördelning, med hälften av beloppet beräknad efter vardera av befolkningsgrupperna, komma visserligen några hushållningssällskap, särskilt Malmöhus läns och Göteborgs och Bohus läns, att träffas rätt hårt, men dock icke på långt när så hårt som enligt utskottets förslag. Kungl. Maj:t har dock tänkt sig, att efter fem år man skulle taga ytterligare ett steg på den väg, som Kungl. Maj:t har ansett riktig, och beräkna sextio procent efter den lantbrukande och med fiske sysselsatta befolkningen och fyrtio procent efter den övriga. Hushållningssällskapen få sålunda se, hur det ställer sig för dem under tio år framåt. För de största hushållningssällskapen minskas visserligen inkomsterna något, men de ha tid att inrätta sig därefter; för åtskilliga av de övriga stiga inkomsterna i motsvarande grad. När vi sedan komma till år 1924, kan riksdagen ånyo pröva, huruvida det är skäl att gå ett steg till på samma väg och beräkna t. ex. 75 procent efter den lantbrukande befolkningen och 25 procent efter den övriga, men kanske det då skall visa sig, att den fördelning Kungl. Maj:t föreslagit att inträda år 1920 varit väl avvägd.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

Jag har sett, att en del norrlandsrepresentanter i tidningarna beklagat sig över att Norrland icke skulle bli så väl tillgodosett, som önskligt vore. Jag ber därför att få påminna om att det är en hel del anslag, som riksdagen beviljat för jordbruksändamål, vilka skola komma särskilt Norrland till godo. — Jag ber att få påminna om vandringsrättare, premieringen av vissa odlingsföretag m. m. — och det visar sig, att Norrland och Dalarna, av dessa medel hava avsevärt högre inkomster än det övriga landet. För de övriga länen rör det sig om 27, 30 och för somliga t. o. m. blott 16 öre per invånare, under det i Jämtland dylika bidrag utgå med 50 öre, i Västerbotten med 40 öre och i Norrbotten med 70 öre per invånare. Läger man till siffrorna från den nu föreslagna fördelningen, visar det sig emellertid, att förmanerna på det hela ställa sig ganska jämt.

Såvitt det varit mig möjligt, har jag nu sökt noggrannt genomgå först vad riksdagen skrivit och uttalat såsom sitt önskemål rörande denna sak, sedan vad hushållningssällskapens ombud och hushållningssällskapen själva uttalat som sina önskingar samt slutligen alla de verkställda utredningarna, och det är min bestämda uppfattning, att det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget är det, som närmast fyller de olika kraven, samt att det är betydligt bättre än utskottets, ty med Kungl. Maj:ts förslag gå vi in på en såsom riktig ansedd princip och kunna taga steg för steg på denna väg utan att någonsin behöva giva hushållningssällska-

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fi.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

pen en sådan rubbning i deras ekonomi, att de icke skola kunna rätta sina krav efter vad de komma att få.

På grund av vad jag nu sökt framhålla anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ekelund: Det är givet att då det gäller att bestämma fördelningen av det belopp, som riksdagen anslagit till de olika hushållningssällskapen såsom ersättning för mistade brännvinsmedel, vill man gärna göra denna fördelning på sådant sätt, att den blir så rättvis och tillfredsställande som möjligt. Här hava vi att välja mellan tre olika förslag, Kungl. Maj:ts förslag, utskottets förslag och så ett förslag, som föreligger genom herr Ekerots reservation. Enligt mitt förmenande är det egentligen intet av dessa, som är rättvist och fullt tillfredsställande. Enligt min mening skulle det hava varit rättvist, att varje hushållningssällskap fått åtnjuta så stor del av det av riksdagen beviljade anslaget, som skulle tillkomma varje hushållningssällskap i proportion till den andel av brännvinsförsäljningsmedlen som förut tillkommit hushållningssällskapet. Men något sådant förslag föreligger icke, och därför är det icke lönt att tala därom. Nu anser utskottet, att dess förslag är något synnerligen rättvist och bra, men jag kan icke finna, att utskottet egentligen förebragt något hållbart skäl för sitt förslag. Det är visserligen så, att detta förslag för med sig ganska små eller de minsta möjliga rubbningar i de olika hushållningssällskapens inkomster för närvarande. Men det är väl ganska antagligt att, såsom herr statsrådet påpekade, en och annan stad kommer att utgå ur vederbörande landstingsområde, och då följer härmed med den beräkningsgrund som utskottet tillämpat, att det hushållningssällskap som befinner sig inom det landstingsområde, ur vilket staden utgått, kommer att underkastas högst betydande minskning i sina inkomster. Jag har sett en beräkning, som jag tror vara riktig, att om Uppsala och Karlskrona skulle komma att utgå ur sina landstingsområden, skulle det föra med sig, att för respektive Uppsala och Blekinge läns hushållningssällskap minskning i inkomster skulle ske med en fjärdedel därav, utan att dessa hushållningssällskap kunna hava den ringaste utsikt att få ersättning härför, och alldeles givet är att en så väsentlig minskning i inkomster avsevärt skall inverka på dessa hushållningssällskaps förmåga att fullfölja den verksamhet, de förut utövat.

Då jag icke kan finna annat, än att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är ägnat att föra med sig minsta möjliga rubbning i hushållningssällskapens ekonomi i stort sett och att i varje fall den rubbning i inkomster, som med nödvändighet nu kommer att äga rum för vissa hushållningssällskap enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer att ske, på möjligast mjuka sätt och således vålla dessa hushållningssällskap minsta möjliga avbräck i deras verksamhet, kan jag icke se annat än att det skulle vara

lämpligast och bäst och för hushållningssällskapen i allmänhet nyttigast, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Odelberg nämnde, att det vore ganska svårt att se på denna sak fullt objektivt. Ja, jag giver honom rätt däri, ty det ligger i sakens natur, att de ledamöter av hushållningssällskapen, som befinna sig i riksdagen, skola hava största intresse för det hushållningssällskap till vilket de höra. Det är en mänsklig svaghet att ett sådant förhållande äger rum, men man bör också räkna med att sådan finnes. Vill man bjuda till att handla så objektivt som möjligt i denna fråga, synes mig att man gör det, om man ställer sig på Kungl. Maj:ts förslag, och det är just därför att jag vill försöka se saken objektivt och handla objektivt, som jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Såsom en föregående talare, herr Odelberg, redan framhållit, har utskottet i huvudsak varit ense om sitt förslag, det är blott tre reservanter som gå fram med tvenne olika förslag och skilt sig från utskottets i övrigt samfällt uttalade mening, som också överensstämmer med vad hushållningssällskapens ombud föreslagit. Då man kan antaga, att såväl hushållningssällskapens ombud ingående prövat förslaget som även att utskottet ägnat däråt avsevärd tid och uppmärksamhet, så får man väl tro, att frågan är grundligt utredd. Vi hörde visserligen nyss, att herr statsrådet framhöll fördelarna av och yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men när nu utskottet funnit den utvägen att låta fördelning ske av själva huvudposten, 2,000,000 kronor, men därjämte behålla 100,000 kr. för att av Kungl. Maj:t utdelas till de hushållningssällskap som därav kunna bli va mest i behov, förefaller det mig som om även nuvarande och alla kommande regeringar skulle vara nöjda med detta förtroendevotum, som givets dem av riksdagen att ännu bättre och klokare göra utjämningen än som här föreslagits. Ty det får man väl säga, skall fördelning ske ovillkorligt efter en bestämd grund och skall man fastlåsa fördelningen av hela beloppet, kan utjämning icke ske så jämt och med full hänsyn till olika förhållanden, som om Kungl. Maj:t har ett belopp att dela ut efter sig företeende omständigheter. Om man ser på den tabell, som är bifogad utskottets utlåtande, är fördelningen enligt utskottets eller rättare mitt förslag så pass jämn, att det endast är de hushållningssällskap, däri hittills ingått större städer vilka hädanefter icke skulle deltaga i landsting, som få minskning i sina inkomster under det alla andra få ökning. Man får även tillfälle att till Gottlands och Blekinge läns hushållningssällskap lämna av dem begärda tillökningar, ty dessa hava utgifter, som tynga varje hushållningssällskap, och deras inkomster räcka icke till att bestrida vissa grundutgifter, som alltid följa hushållningssällskapen och som icke minskas med folkmängden.

Nu har herr Widell framhållit, att den exemplifikation, som är gjord på sidan 10, hänför sig till den av mig jämte tre andra ledamöter i utskottet avgivna reservationen. Det är blott en liten detalj.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)*

vari vi gått isär från utskottet. Vi anse, att när man icke längre vill såsom Kungl. Maj:t föreslå en fördelning efter vissa yrkesgrupper utan tager precis samma fördelningsgrund som gäller för landstingsmedlen — de brännvinsförsäljningsmedel som hittills tillfallit landstingen —, kan man fördela hushållningssällskapens medel här på samma sätt som landstingsbidragen. Det finnes icke någon särskild anledning att här taga 10-årsperioder och grunda fördelningen på en då skeende folkräkning. Herr Widell har framhållit, att ett fel insmugit sig i beräkningen för utskottets förslag, men när man i stället finner att den överensstämmer med den reservation som är afgiven av fyra utskottsledamöter, kan man ju begagna den härtill och känna sig ganska lugn. Enligt mitt förmenande kommer i framtiden icke synnerligen stora hopp att ske i folkmängdssiffran, ty vi förstå väl, att folkmängden icke kommer att höja sig eller sjunka med stora språng; endast den omständigheten, att en stad utträder ur landstingsområdet, kan då åstadkomma stora förskjutningar.

Örebro län t. ex. har på grund av den stora folkmängden i Örebro stad fått en ganska hög dividend, och detta har släpat med så länge att länet haft rundlig fördel därav. Det är då icke skäl att uppskjuta den nya fördelningen en hel 20-årsperiod, utan man bör taga följderna av stadens utgång ur landstingsområdet och göra ny fördelning så snart lämpligen ske kan. Även Södermanlands län drabbas i sinom tid härav, då Eskilstuna utträder. För att emellertid icke göra fördelningen alltför ojämn, kan Kungl. Maj:t med det särskilda beloppet 100,000 kr. vidtaga lämpliga utjämnningar.

Jag tror, att utskottet verkligen så noga studerat saken, att man lugnt kan gå med på förslaget, då man nu reservationsvis påyrkar fördelning årligen, precis såsom det sker med landstingens bidrag av brännvinsförsäljningsmedlen. Jag får därför yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen och för övrigt bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr Odelberg förklarade att ansvaret för den oriktighet, som insmugit sig i utskottets betänkande, vilar på statistiska centralbyrån. Men så är icke förhållandet. Utskottet har begärt en beräkning grundad på folkmängden den 1 januari 1914, och denna beräkning har statistiska byrån lämnat. Utskottet har icke begärt någon beräkning för den 31 december 1910 och statistiska byrån har således icke haft anledning att lämna någon sådan.

Herr Odelberg: Det torde vara tämligen uppenbart, att utskottet menat att folkmängden den 1 januari 1914, skulle användas som fördelningsgrund och gälla i tio år. Olyckligtvis har i författningsförslaget använts ordet folkräkning, vilket på det statistiska språket lär betyda folkmängden den 1 januari 1910. Det synes mig, att den ärade talare, som gjorde anmärkningen, under sådana förhållanden bort hava begärt återremiss till utskottet av ärendet. Då en återremiss emellertid icke är

lämplig och skulle trassla ihop frågan eftersom andra kammaren antagligen icke fattar liknande beslut, skall jag i stället be att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i det samma, som föreslagits av reservanten från första kammaren herr Lindblad. I hans reservation heter det: »Till grund för fördelningen skall läggas folkmängden vid början av det år, då fördelningen äger rum». Förslaget skiljer sig från utskottets så, att fördelningen enligt detta senare skulle stå i 10 år, men reservanterna vilja, att den skall ske årligen, och det kan ju hava fog för sig då fördelning av brännvinsförsäljningsmedel hittills skett efter folkmängden varje år. Jag får således yrka bifall till herr Lindblads reservation.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)*

Jag undrar, om någon av herrarna kunnat övertygas av herr statsrådets anförande om nödvändigheten och behovet av att de stora städernas, d. v. s. de, som ej deltaga i landsting, folkmängdssiffra bör få inverka på hushållningssällskapens anslagsbelopp, vare sig beräkningen sker efter den ena eller andra av Kungl. Maj:ts föreslagna grunden.

Herr statsrådet sade också att riksdagen skrivit och begärt att rubbningarna skulle bli så små som möjligt. Det är visserligen sant, men riksdagen begärde också, att de orättvisor, som nu äro rådande, skulle avlägsnas. Jag undrar, om icke i detta senare avseende utskottets förslag står framför Kungl. Maj:ts, då blott fyra hushållningssällskap komma att bli lidande. Herr statsrådet räknade upp, huru stor procent av inkomsten dessa fyra hushållningssällskap komma att gå förlustiga. Jag frågar, om icke vissa av dessa sällskap kunna tåla vid att man tager från dem något av deras inkomster. Enligt uppgifter för tre års perioden 1909—1911, de tre sista år, för vilka siffror finnas i trycket tillgängliga, ha inkomsterna överstigit utgifterna med följande belopp för hushållningssällskapen i Östergötlands län med 55,000 kr., i Malmöhus län med 112,000 kr., i Göteborgs-Bohuslän 100,000 kr. och Gävleborgs län med 127,000 kr. Jag har i dag varit uppe i lantbruksstyrelsen för att även erhålla 1912 års siffror, och därav framgår att Östergötlands hushållningssällskap under 1912 haft 46,151 kr. mer inkomster än utgifter, Malmöhus läns 49,886 kr., Göteborgs-Bohusläns 50,613 kr. och Gävleborgs läns 66,336 kr. Jag frågar, om vid sådant förhållande man icke kan anse, att dessa hushållningssällskap kunna tåla vid en liten reduktion i sina inkomster eller om det är lämpligt att de stora städernas invånare antal fortfarande skola räknas med, då det gäller att bestämma hushållningssällskapens andelar i dessa 2,100,000 kr.

Herr statsrådet har visserligen opponerat sig emot lämpligheten av att 100,000 kr. ställas till Kungl. Maj:ts disposition. Jag tror dock, att det varit ett lyckligt funnet grepp av utskottet att sätta Kungl. Maj:ts i stånd att härigenom utjämna de olikheter som möjligen kunna uppkomma. Övergången kan för de fyra nyssnämnda hushållningssällskapen mildras på detta sätt,

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

och Gottlands hushållningssällskap kan även soulageras genom anslag från dessa 100,000 kr. Herr statsrådet talade även om det i framtiden ofta inträffande utträdet av större städer från deltagande i landstingen, och då kan det även vara bra för Kungl. Maj:t att hava dessa 100,000 kr. för att till en början understödja de hushållningssällskap, som därvid bleve lidande.

För min del kan jag icke se någon objektiv grund, varför vi skulle taga Kungl. Maj:ts förslag. Det är uppkonstruerat från början till slut för att göra övergången smakligare. Det visar sig, att enligt Kungl. Maj:ts förslag 9 olika hushållningssällskap skulle genom detsamma få minskning i sina inkomster. Jag kan icke tänka mig, att andra kammaren går med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag vet icke vad beslut där kommer att fattas — man håller även där på att diskutera frågan.

Såsom jag sade i början av mitt anförande, frånträder jag mitt första yrkande och yrkar bifall till den av herr Lindblad afgivna reservation.

Greve Wachtmeister Axel: Jag ber att få göra en liten justering i ett yttrande av herr Lindblad i så måtto, att Blekinge läns hushållningssällskap aldrig begärt någon tillökning i den summa som enligt fördelningsgrunden tillkommer detsamma. Det är endast Gottlands läns hushållningssällskap, som framställt en sådan begäran. Men i övrigt ber jag att få yrka bifall till herr Lindblads reservation.

Jag begärde egentligen ordet för att säga, att riksdagen begärt ändring med avseende å den rådande indelningsgrunden, som den icke tycker är bra som den är. Man vet nu icke vad andra kammaren kommer att fatta för beslut, men mänskligt att döma kommer andra kammaren att bifalla antingen utskottets förslag eller herr Lindblads m. fl. reservation. Skulle då första kammaren bifalla Kungl. Maj:ts förslag, blir naturligtvis resultatet att förhållandet blir såsom det är, men det ojämförligt största flertalet av denna kammars ledamöter skulle nog icke vara tillfredsställt därmed, och jag tillåter mig därför yrka bifall till herr Lindblads reservation.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Så vitt jag kunnat fatta, skulle det förnämsta skälet mot Kungl. Maj:ts förslag vara, att det vore i ytterlig grad uppkonstruerat. Ja, man må hava vilken uppfattning som helst om huru konstruktionen borde vara, men utan tvivel bör konstruktionen göras så, att den är på alla punkter hållbar och, så vitt jag kan finna, har Kungl. Maj:t lyckats därutinnan. Kungl. Maj:t har, bland annat, sett till att över hela linjen bandet mellan land och stad icke rubbas.

Herr Odelberg sade nyss: kan någon människa förstå nödvändigheten av att dessa stora städer skola på något sätt vara avgörande vid fördelningen av hushållningssällskapens medel? Ja, då vill jag å andra sidan säga att, om dessa stora städer undan-

dragas beräkningsgrunden för de andelar, som hushållningssällskapen skola ha, komma i samma stund dessa stora städers jordområden, som med dem äro inkorporerade, hela socknar, att med all sannolikhet undandragas den verksamhet, som för hushållningssällskapen finnes anvisad. Herr Odelberg kan visserligen peka på Brännkyrka församling, men vi skola komma ihåg, att Brännkyrka numera icke hör till något särskilt län utan till Stockholms stad och Stockholms överståthållareämbete, i motsats till vad förhållandet bliver exempelvis med Göteborg och Malmö, ja i framtiden med Hälsingborg och Eskilstuna, som ehuru tillhörande respektive län genom utskottets förslag går från hushållningssällskapens verksamhet och alltså icke komma i åtnjutande av de fördelar, som hushållningssällskapen bjuda, och detta kan väl icke vara meningen. Kungl. Maj:t går ju så långt, att Kungl. Maj:t säger, att landsbygden bör hava avgörande betydelse, och när reformen är genomförd, skola endast $\frac{2}{3}$ av stadens befolkning läggas till grund för beräkningen. Kungl. Maj:t har bibehållet bandet mellan stad och land, och det bandet vilja vi, mina herrar, väl icke vara med om att slita, även om städerna skulle vara så stora som helst. Därför kan jag ansluta mig till de reservanternas framställning, som yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

Herr Holmquist: Den siste ärade talaren yttrade, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är konstruerat så, att det är hållbart på alla punkter. Jag för min del kan icke instämma i det lovordet. Den, som varit med vid de olika tillfällen, då det föreliggande förhållandet diskuterades i intresserade kretsar, särskilt vid hushållningssällskapens gemensamma sammanträden, den har det bestämda intrycket, att förhållandena, sådana de hittills varit, hava varit ohållbara. Man behöver ju endast se på förhållandena, då det gäller Göteborgs och Bohus län, som skulle komma att lida en minskning av bortåt 70.000 kronor, för att finna att Sveriges andra storstad har utan all fråga tillfört det hushållningssällskapet en så betydligt större andel i understödsmedel, än som rätteligen bort tillkomma detsamma, att det egentligen överskrider det rent normalas gräns. När man går till Kungl. Maj:ts förslag och finner, att i dessa förhållanden någon väsentlig förändring icke inträtt, har man då icke rätt att säga, att de gamla anmärkningarna mot den hittills gällande fördelningen, de kvarstå med väsentligen samma styrka, även då det gäller Kungl. Maj:ts förslag?

Den siste ärade talaren yttrade, att man icke borde vidtaga en åtgärd, som skulle komma bandet mellan land och stad att brista. Jag kan icke förstå, att den synpunkten kan läggas på föreliggande fråga. Det är ju icke alls meningen, att de efter andra grunder utdelade medlen till hushållningssällskapen skola tagas från de socknar, som läggas till en stad, utan det är bara meningen, att hushållningssällskapen icke på grund därav att storstäder ligga inom deras områden skola komma i åtnjutande av större medelsbelopp.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)*

än som rätteligen borde den korporationen tillkomma. Att taga från ett sådant hushållningssällskap möjligheten att utöva en välgörande verksamhet inom de till staden lagda socknarna kan väl icke komma i fråga.

Det yttrades här av den första talaren, herr Aaby Ericsson, att man borde taga det förslag, som med största gagn kunde genomföras utan för stora rubbningar. Jag kan icke finna annat än att av alla de förslag, som här föreligga till prövning, är utskottets förslag sådant, att det i det fallet ovillkorligen tager priset. Detta förslag, grundligt genomtänkt som det är, råder bot för alla de missförhållanden, som hittills ägt rum. Det skänker dessa medel efter en beräkningsgrund som gör, att de komma det svenska jordbruket och dess binärningar till godo, och de skänkas under sådana former, att någon stor rubbning icke omedelbart inträder. Genom det belopp av 100,000 kronor, som skulle utgå, såsom det heter, »dels i första hand till understöd åt hushållningssällskap, som på grund av svag ekonomisk ställning eller eljest därav särskilt äro i behov, men dels ock i syfte att mildra övergången för de hushållningssällskap, som genom den nya fördelningsgrunden skulle komma att lida avsevärd minskning i sina inkomster», är det sörjt för att en sådan övergång blir av en ganska mjuk och mild natur.

Nu har det sagts här: huru skall det gå när nya städer till följd av utvecklingens gång icke vidare deltaga i landstingsvalen och således uppnå den självständighet, som sådana städer åtnjuta? Det är naturligt, att det vore en motsägelse i hela förslaget grund att låta dessa städer stå kvar och suga till sig medel för hushållningssällskapen, då det just är på grund av de gamla, i samma läge varande städerna, som man måste ändra taktik. På grund av att de gamla större städernas läge måste ändra de ekonomiska förhållandena, är det klart att, när sådana förhållanden inträda i framtiden med hänsyn till andra städer som växt till i storlek, det måste medföra samma effekt. Det tycker jag är en fullt naturlig konsekvens.

Då jag icke kan finna annat, än att utskottets förslag, som på hushållningssällskapens ombudsmöte tillvann sig allmänt erkännande, framkommit med så stora och bärande synpunkter, att de för visso bära av denna kammare uppskattas, tillåter jag mig yrka bifall till detta förslag, ehuru jag å andra sidan icke finner olämpligt, att den förändring, som herr Odelberg ifrågasatte, möjligen bör vinna avseende. Tills vidare ber jag att få framställa yrkande på bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby: En ärad talare på Södermanlands-länsbänken sade, att man lyckats ena sig på hushållningssällskapens ombudsmöte. Den ärade talaren har just icke stora pretentioner på enighet, då det i det fallet stod 12 röster mot 11.

Vidare sade han, att man inom utskottet noga studerat detta förslag. Ja, det vill jag inte förneka. Det har varit föremål för mycket dryftande, men det bevisar bara sanningen av den gamla satsen, att förslag, som komma från enskild motionär eller ut-

arbetats under den brådska, som alltid råder vid utskottsbehandling, lätt ha förmåga att vid sig fästa och föra med sig en del fel.

En ärad talare på Göteborgsbänken, chefen för statistiska centralbyrån, påpekade, att sådana fel vidlåda utskottets förslag, som nu framkommit. Jag tror därför, att den som är tveksam i frågan och vill stå på den säkra sidan, bör ställa sig på Kungl. Maj:ts förslag, ty det förslaget är genomarbetat i varje detalj, och när man här hör, hur en medlem av utskottet i dag lämnat sitt eget yrkande och ställt sig på reservanternas, på grund av det fel som insmugit sig i utskottets utlåtande, kan det lätt hända, att även andra saker blivit förbisedda. Det kan knappt tänkas i fråga om Kungl. Maj:ts förslag.

Nu yttrade en talare på Blekingelänsbänken att, om vi toge Kungl. Maj:ts förslag och andra kammaren toge utskottets förslag, vi därigenom skulle komma att stanna vid samma förhållande, där vi nu äro med avseende på medlens fördelning. Jag tror nog, att det är tänkbart, att man åtminstone skulle kunna göra en sammanjämnkning mellan dessa båda förslag. Gemensam votering tror jag icke skulle gå för sig i frågan, men däremot som sagt möjligen en sammanjämnkning. I värsta fall bleve det bara ett års uppskov, och därigenom förekommes, att vi fastslå genom avsättandet av dessa 100,000 kronor, att det blir bland hushållningssällskapen dels ett vacklande fram och tillbaka i beräkningarna på om städer komma till och landskommuner komma från dels ett ständigt jäkt, i det hushållningssällskapen vart och ett för sig söka framhålla, att det bäst behöver pengar och därför söker komma i åtnjutande av någon del av de 100,000 kronorna. Genom att taga Kungl. Maj:ts förslag komma vi i lugna och jämna förhållanden.

Herr Holmquist har sagt, att han icke förstod friherre Hermelins yttrande, att, därför att en kommun icke skulle räknas med vid medlens fördelning, skulle den gå miste om förmånen att tillgodonjuta förmåner från ortens hushållningssällskap. Det kan väl hända, att han icke gjorde. Men det är alldeles säkert att det skulle gå så med de stora städerna och de med dem inkorporerade kommunerna; och det var med dem friherre Hermelin sysselsatte sig. Det är ju givet, att intresset för dem blir mindre, när de icke draga sitt strå till stacken.

På grund av vad jag haft äran anföra beder jag att få vidhålla mitt yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Odelberg: Nu nar herr Aaby Ericsson yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag såsom varande väl genomtänkt, då utskottets förslag däremot skulle lida av en del brister. Utskottets förslag är icke så vidlyftigt, att det behövs så mycken genomläsning för att se, att så ej är förhållandet. Det begångna felet består däruti att ordet »folkräkning» begagnats i stället för »folkmängden i början av 1914». Därför har jag

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)*

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*
(Forts.)

frångått mitt yrkande i avseende på utskottets förslag och yrkat bifall till herr Lindblads förslag, att till grund för fördelningar skall läggas folkmängden vid början av det år, då fördelningen äger rum.

Vidare har herr Ericsson i fråga om de 100,000 kronorna talat om att vi behöva stadga och att man icke bör göra ändring det ena året efter det andra. Ja, dessa 100,000 kronor spela ju ingen roll. Om de skulle fördelas på samtliga sällskap uppgår beloppet ej till 4,000 kronor på varje, men, under de år som gått har variationerna varit ganska stora, men däröver har ej några klagomål försports. Jag tror icke, att Kronobergs läns hushållningssällskap alls behöver vara ängsligt för att få del av de 100,000 kronorna, ty det har fullt tillräckligt ändå. Kronobergs läns hushållningssällskap kan vara fullkomligt lugnt.

Herr Holmquist: För att icke splittra meningarna beder jag att få återtaga mitt yrkande och förena mig i yrkandet på bifall till herr Lindblads m. fl. reservation.

Herr Lindblad, Ernst: Med anledning av talarens på Blekingelänsbanken uppgift skall jag bedja att få taga tillbaka de yttranden jag fällde om nämnda läns hushållningssällskap. Jag kom att säga fel. Det var Kalmar läns norra hushållningssällskap, som skulle behöva tillskott för att komma upp till 35,000 kronor.

Gentemot yttrandet från talaren på Kronobergslänsbanken vill jag erinra, att han vid hushållningssällskapens ombudsmöte just framlade förslag om att fördelningsgrunden borde vara landsbygdens folkmängd inom de olika hushållningssällskapsområdena och således precis samma fördelningsgrund, som föreslås i herr Ekerots reservation. Då förvånar det mig, att icke talaren är så konsekvent, att han går med på den linjen utan går på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rosén: Herr jordbruksministern har läst utskottets utlåtande så, att de 100,000 kronor, som skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle i första hand utgå till sådana hushållningssällskap, som drabbats av nedsättningen. Med anledning av detta yttrande beder jag att få erinra, att utskottet anför i motiveringen på sid. 6, att dessa 100,000 kronor skola »av Kungl. Maj:t användas dels i första hand till understöd åt hushållningssällskap, som på grund av svag ekonomisk ställning eller eljest därav särskilt äro i behov, men dels ock i syfte att mildra övergången för de hushållningssällskap, som genom den nya fördelningsgrunden skulle komma att lida avsevärd minskning i sina inkomster,» såsom t. ex. Göteborgs- och Bohus läns samt Malmöhus läns hushållningssällskap.

Då herr statsrådet erinrade om att det utgår så stora stats-

anslag till de norrländska hushållningssällskapen för jordbruks-
ändamål och att man borde taga hänsyn till detta vid medlens
fördelning, får jag säga, att jag knappt hade väntat ett sådant
uttalande från statsrådsbänken, att man skulle taga igen med
ena handen vad man giver med den andra.

Jag yrkar bifall till herr Lindblads reservation.

*Författnings-
förslag ang.
ersättning till
landsting m. fl.
för indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Porta.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr
talmannen, att beträffande förevarande utlåtande framstälts följande
yrkanden: 1) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2) att
kammaren skulle bifalla vad utskottet hemställt med den ändring,
som angivits i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet anförda
reservation; och 3) att kammaren skulle avslå utskottets hemställan,
såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställ-
ning, och bifalla denna oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med
dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till
det under 2:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja be-
svrad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapro-
position därvid antagits bifall till Kungl. Maj:ts framställning i
ämnet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition
av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlå-
tande nr 118 med den ändring, som angivits i den av herr Lindblad
m. fl. vid utlåtandet anförda reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig
från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna
oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 64.

Herr *Wrangel* avgav en av honom m. fl. undertecknad motion
nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj,
som fullgör tjänstgöring till rikets försvar, jämförd med Kungl.

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 50.

Maj:ts proposition angående reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.

Upplästes och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 117, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning av fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri; *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnaderna för nämnda lånefond år 1915;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 7 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader år 1915; samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens vattenfallsverk.

Upplästes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen, i fråga om åtgärder till främjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av *dels* väckta motioner om upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga m. fl. ändringar i gällande kommunalförfattningar, *dels* väckt motion om sådana ändringar i gällande förordning om kommunalstyrelse på landet m. fl. kommunalförfattningar, att den kommunala rösträtten bygges på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o och § 3 10:o tryckfrihetsförordningen;

nr 18, i anledning av väckt motion angående införande av republikanskt statsskick;

nr 19, i anledning av väckt motion angående införande av enkammarssystem;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 3, 10, 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, § 8 mom. 1 samt §§ 40 och 41 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6, §§ 16 och 52 samt § 58 mom. 2 i förord-

ningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom införande i § 2 i sistnämnda förordning av tillagda mom. 7, 8 och 9; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om tillägg i 16 och 86 §§ regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 77, i anledning av Kungl Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställning angående anslag för vissa anläggningar vid Centralstationen i Stockholm m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av väckta motioner angående anslag till anläggande av en statsbana mellan norra stambanan och Kapellskär med bibana till Norrtälje;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 80, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg och tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar;

nr 81, i anledning av väckt motion angående ändring i de för eldare m. fl. befattningshavare vid statens järnvägar bestämda löneförmåner;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodesförhöjning för stationsskrivaren vid statens järnvägar Hjalmar Samuel Holm;

nr 83, i anledning av väckta motioner om anslag och låneunderstöd för byggande av den s. k. Nyköpings kanal;

nr 84, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande ökning av antalet ordinarie befattningar av lägre grad vid telegrafverket m. m.; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 158 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om befrielse för visst slag av föreningar från skyldighet att till stat och kommun erlägga skatt för inkomst och förmögenhet; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

lagutskottets memorial nr 21, i anledning av återremiss av lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen;

sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld;

nr 2, i anledning av väckt motion om upphävande av inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem; samt

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande förekomsten av torvmossar samt angående koncessionslagstiftning i fråga om förvärv och utnyttjande av sådana mossar m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser i fråga om fördelning av odlingslän;

nr 120, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till beredande av förbättrad ställning åt lägenhetsinnehavare, torpare och med dem jämnställda arrendatorer å boställen;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålshoda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta i Kopparbergs län;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Lådberga nr 2 med Eknö nr 2 i Västmanlands län; och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs kungsladugård i Västmanlands län; ävensom

första särskilda utskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar.

Justerades ytterligare femton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 3,02 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
